

Moc a mocenské vztahy v dokumentárním filmu

čtvrtek, 27. října 2022, Malá scéna DKO (Tolstého 2, Jihlava)

PROGRAM

11.00–11.15 | úvodní slovo a zahájení konference Tereza Swadoschová a Jan Motal

11.15–11.30 | projekce filmu Čas je neúprosný (Věra Chytilová, 1978)

Úvaha o poslední etapě lidského života. Stáří může znamenat smutek a samotu, ale také období vyrovnanosti, které završuje život. Režisérka hovořila se starými lidmi o jejich prožitém životě, o tom, jaký smysl v něm nacházejí. Vyprávěli o svých zálibách, o potřebě citu a lásky.

11.30–12.30 | Panelová diskuze: Akademický pohled | Moderuje Jan Motal

V panelu vystoupili* y akademičky a akademici, kteří se zabývají tématy blízkými etice dokumentárního filmu. Protože u nás neexistuje samostatná výzkumná tradice v této oblasti, šlo o interdisciplinární setkání překonávající hranice dokumentární teorie, sociologie médií, filmové vědy a mediálních studií. Vystupující z FAMU, Karlovy univerzity, Masarykovy univerzity i Univerzity Palackého v Olomouci se ve svých příspěvcích a následné diskuzi s publikem věnovali* y tématům gender aktivismu v české audiovizí, dehumanizace chudých ve formátech reality television či možností výuky etiky dokumentu na umělecké škole metodou konstelačních her.

11.30–11.40 | Dokumentaristika v kontextu české mediální etiky | Doc. MgA. Jan Motal, Ph.D., FSS MUNI

Příspěvek představil základní obrysy místa dokumentaristiky v kontextu české mediální etiky, jejího vývoje a institucionálních, teoretických i výzkumných souvislostí. Ukázal na možnosti využití anglosaské tradice aplikované etiky, jak se etablovala od 70. let minulého století ve vztahu k domácímu pojetí profesionální etiky mediálních pracovníků* ic, a to především ve vztahu k dějinně podmíněným limitům domácího prostředí v posttransformační fázi.

11.40–11.50 | Feminismus, #metoo a ženy na české audiovizuální scéně | Mgr. et Mgr. Jana Jedličková, Ph.D., FF UPOL

Zatímco v řadě zahraničních zemí téma #metoo zarezonovalo, v České republice zdá se opět nemáme s feministickými myšlenkami a jejich naplňováním žádný problém. Dokonce do takové míry, že i samy tvůrkyně, když už se v naší audiovizí objeví, nemají potřebu tento pojem nadále používat.

Příspěvek Feminismus, #metoo a ženy na české audiovizuální scéně se zaměřoval na podoby gender aktivismu v prostoru české (dokumentární) audiovize, kde se snoubí pop a postfeminismus a svorně předstírají, že už vlastně nejsou potřeba.

11.50–12.00 | “Doku-režie” a moc: metoda konstelačních her jako nástroj zvědomování a reflexe mocenských strategií při natáčení | MgA. Lucie Králová, Ph.D.a MgA. Tereza Reichová, FAMU

Představili* jsme novou experimentální metodu výuky režie dokumentární tvorby, kterou společně testujeme třetím rokem na KDT FAMU. Ta formou konstelačních her simuluje eticky sporné situace, které mohou při natáčení nastat. Studentky a studenti zakoušejí v bezpečném prostředí svébytnou dynamiku štábu s protagonisty a učí se vědoměji reagovat na projevy mocenských a manipulativních strategií, které se při těchto konstelačních hrách vynořují. Na konkrétních příkladech jsme prezentovali* první výstupy doktorského výzkumu ze dvou celodenních workshopů.

12.00–12.10 | Morálka pořadů Reality TV za hranicí etiky | PhDr. Irena Reifová, Ph.D., FSV UK

Tento position paper představil Reality Television jako specifickou morální kulturu, proniknutou tvorbou hierarchií a následných soudů a odsudků. Mezi různými kritérii, podle nichž jsou v kultuře Reality Television utvářeny soudy, byla zdůrazněna sociální třída. V post-socialistické společnosti, kde je pojem třída tabuizován jako jeden z klíčových termínů nedemokratické minulosti, je zvláště důležité jej legitimizovat pro pojmenování postupně vykrytalizovaných sociálních rozdílů a často dehumanizujícího narativu, který kolem nich společnost spřádá. Významným příspěvkem k recyklaci tohoto narativu jsou pořady Reality Television. Morální kultura Reality Television je prostor sémiotické mánie zaměřené na prezentaci a rozpoznávání znaků nízkého třídního postavení. Ti*y, kteří*é jsou ukázáni a/nebo rozpoznáni jako „ti druzí“, odlišující se od exemplární středněstavovské neposkvrněnosti a dokonalosti, se stávají obětí stigmatizace, dehonestace i popírání jejich lidské hodnoty. Nevyhovění maloburžoazní estetice a kánonu je podle Imogen Tyler vnímáno jako nechutnost, odpudivost a hnus a vyvolává, jak píše Samatha Lyle, fascinované zírání na chudobu. Morální kultura Reality Television tím nejen upírá lidskost jednotlivcům, ale také dál a dál destiluje ideologii neoliberálního kapitalismu, v němž „losers“ mají místo jen jako vysmívané sociálně distinktivní pozadí spořádaných a úspěšných.

12.10–12.30 | Diskuze

14.00–15:00 | Keynote + Q&A: Současná debata o etice v dokumentu | Patricia Aufderheide

Úvodní přednášku přednesla jedna z nejvýznamnějších postav na poli etiky dokumentárního filmu, profesorka Patricia Aufderheide ze School of Communication na American University ve Washingtonu, D.C., zakladatelka Centra pro média a sociální impakt. Ve svém výzkumu se zabývá etickými problémy, se kterými se američtí dokumentaristé setkávají ve své práci. Je také autorkou populární publikace *Documentary Film: A Very Short Introduction*.

15.15–16.15 | Panelová diskuze: Profesní pohled | Moderuje Jan Motal

U diskuzního stolu se sešli*ý profesionálové a profesionálky z oblasti dokumentární a televizní tvorby, aby společně sdíleli*ý zkušenosti i pocity a diskutovali*ý o etických dilematech souvisejících s mocí v režii, dramaturgii a produkci, střihu, kameře či zvuku. Důraz byl kladen především na zvláštnosti jednotlivých profesí a otázky spolupráce ve štábu.

15.15–15.20 | Adéla Komrzý

Jak se hledá a nastavuje hranice či rovnováha mezi autonomií autora/ky a etickým – dobrým přístupem k protagonistům? Etická dilemata a zkušenosti z natáčení filmu *Jednotka intenzivního života*

15.20–15.25 | Vít Klusák

Filmař Frederic Wiseman řekl, že dokumentární film je fikcí skutečnosti. Jeden kamarád tomu v nadsázce říká: Nekaž příběh pravdou. Tak o tomhle se pojdme bavit.

15.25–15.30 | Alice Tabery

Vše, co se s člověkem „hrajícím sebe sama“ natočí, začne dříve či později podléhat záměru příběhu, který má určitý vývoj. Tady vzniká otázka, jaká míra tvarování je vůči němu ještě fér pokud vezmeme v potaz, že kontext vzniku materiálu se liší od společenského kontextu v době střihu, natož v době promítání.

15.30–15.35 | Václav Flegl

Zvuková výbava jako zbraň nebo prostředek sebeobraný.

15.35–15.40 | Yvon Teysslerová

To co skrze kameru vidíme a snímáme vypovídá mnohé o nás samotných. Občas je potřeba říct ne a kameru vypnout.

15.40–15.45 | MgA. Juraj Ondruš Ph.D.

Etické dilemy strihovej skladby v súčasnom slovenskom dokumentárnom filme.

15.45–15.50 | Ivo Bystřičan

“Stejně ze mě sestřiháte blba.” Systémy výroby versus osobnostní práva lidí před kamerou. Proč a jak dokumentární filmování zlidštit.

15.50–16.15 | Diskuze

16.30–18.00 | Závěrečná diskuze | Moderuje Jindřiška Bláhová

Diskuze byla vyvrcholením konference a byla otevřená nejširší odborné i laické veřejnosti. Shrla a kriticky zhodnotila témata, kterým se v průběhu dne věnovali*ky akademici*čky a profesionálové*ky, a otevřela témata spojená s etickými dilematy k širší debatě. Širším rámcem pro debatu byl film *Čas je neúprosný* (Věra Chytilová, 1978), který bylo možné shlédnout na začátku konference.

Panelisté*ky: **Tomáš Bojar, Apolena Rychlíková, Zdeňka Sokolíčková**

Konferenci pořádá Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava ve spolupráci s týmem Centrem pro mediální etiku a dialog (CEMETIK) při Katedře mediálních studií a žurnalistiky, FSS MU. Za podpory Státního fondu kinematografie.